

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego a) „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji »Horyzont Europa« oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie”

[COM(2018) 435 final – 2018/0224 (COD)]

b) „Wniosek dotyczący decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej program szczegółowy służący realizacji programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji »Horyzont Europa«”

[COM(2018) 436 final – 2018/0225 (COD)]

(2019/C 62/05)

Sprawozdawca: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Wniosek o konsultację	a) Parlament Europejski, 14.6.2018 Rada, 25.6.2018 b) Parlament Europejski, 14.6.2018 Rada, 27.6.2018
Podstawa prawna	a) Art. 173 ust. 3, art. 182 ust. 1, 4 i 5, art. 188 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej; art. 7 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej b) Art. 173 ust. 3 i art. 182 ust. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji
Data przyjęcia przez sekcję	2.10.2018
Data przyjęcia na sesji plenarnej	17.10.2018
Sesja plenarna nr	538
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	187/1/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES przyjmuje z zadowoleniem jednoznaczne stwierdzenie Komisji Europejskiej, że badania naukowe i innowacje muszą pozostać istotnym **priorytetem UE**, również w kontekście następnych wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027. Wyraża również satysfakcję, że wiele zaleceń przedstawionych przez Komitet ds. śródkresowej oceny programu „Horyzont 2020” zostało przyjętych w dziedzinach takich jak prowadzenie badań opartych na współpracy oraz mobilność, a także że podjęto działania w celu wzmocnienia innowacji, przezwyciężenia różnic między regionami, wspierania działań w zakresie nauki i innowacji wśród obywateli, zaradzenia niskim wskaźnikom powodzenia i zmniejszenia obciążeń administracyjnych⁽¹⁾.

1.2. EKES podkreśla, że nauka, badania i innowacje muszą stanowić kluczowe elementy procesu budowania wspólnoty europejskiej; popiera zatem przyjęte w programie „Horyzont Europa” podejście zmierzające do przybliżenia obywatelom działań i osiągnięć w tych dziedzinach. W tym celu częścią tej strategii musi być skuteczne komunikowanie nie tylko szans płynących z programu, lecz także wpływu działań w zakresie badań naukowych i innowacji na życie obywateli, tak aby zachęcić państwa członkowskie do większego wsparcia tych wysiłków.

⁽¹⁾ Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 66 oraz raport informacyjny „Program »Horyzont 2020«” (ocena).

1.3. EKES popiera projekt misji w dziedzinie badań naukowych i innowacji w ramach strategii „Horyzont Europa” mających na celu osiągnięcie skuteczniejszych rezultatów badań naukowych i innowacji oraz rzeczywistą zmianę postrzegania przez obywateli nauki i jej oddziaływania na ich życie codzienne. EKES wzywa do pilnego określenia strategicznych misji mogących stymulować ekosystemy badań naukowych i innowacji w całej Europie oraz wspierających badania naukowe oparte na współpracy jako główny środek pozyskiwania wiedzy i wywierania wpływu. Misje te powinny skupiać się na konkretnych, wymiernych i osiągalnych celach oraz być otwarte dla wszystkich możliwych uczestników i pozyskiwać talenty z różnych miejsc w Europie.

1.4. EKES popiera otwarcie misji na różnorodne rozwiązania oddolne i objęcie nimi całego cyklu życia badań naukowych i innowacji. W związku z tym, że misje powinny uwzględniać średnio- i długoterminowe cele, przyjęte w ich ramach podejście powinno również odzwierciedlać duże znaczenie badań technologii o niskim poziomie gotowości (TRL). Misje nie powinny być ukierunkowane jedynie na liniowe modele innowacji, które są często ograniczone do innowacji stopniowych, lecz powinny wyraźnie zachęcać do stosowania przełomowych modeli innowacji.

1.5. Jako przedstawiciel zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego EKES gotów jest zapewnić aktywny wkład w proces współprojektowania misji i popiera ten pomysł, trzeba jednak pamiętać o tym, że podejmowanie decyzji na szczeblu zbyt bliskim użytkownikom końcowym może ograniczać zakres misji oraz ich radykalnie innowacyjny charakter. Rady ds. misji powinny dysponować wysoką jakością i wystarczającą masą krytyczną, zapewnianymi przez wszystkie zainteresowane strony, aby uniknąć zarówno stopniowego rozwijania już prowadzonych badań, jak i misji znacznie wykraczających poza istniejące zdolności techniczne lub technologiczne.

1.6. EKES zwraca uwagę na Europejską Radę ds. Innowacji (EIC) jako ważny instrument wsparcia przełomowych innowacji oraz przedsiębiorczości i konkurencyjności na szczeblu UE. W tym kontekście, uwzględniając sytuację w Europie, EKES uważa, że EIC powinna w szczególności skupić się na bardzo innowacyjnych i przełomowych MŚP i przedsiębiorstwach typu start-up.

1.7. EKES podziela pogląd, że program „Horyzont Europa” powinien uwzględniać w sposób systematyczny nauki społeczne i humanistyczne. Podejście do nauk społecznych i humanistycznych powinno być ściśle powiązane z podejściem technologicznym. Innowacyjność znacznie wykracza poza technologię, a łączenie różnych wizji, kompromisów i wyzwań będzie lepiej kształtować europejski sektor badań naukowych i innowacji. Komitet uważa, że „wykraczanie poza technologię” pobudziłoby nauki społeczne i humanistyczne w ramach programu „Horyzont Europy”.

1.8. EKES popiera podejście polityczne oparte na tzw. otwartej nauce jako środka pozwalającym skupić się na doskonałości nauki i wysokiej jakości wiedzy. Otwarta nauka ma zasadnicze znaczenie dla ogólnego rozwoju nauki w instytucjach europejskich, należy jednak rozważyć wprowadzenie określonych ram czasowych na publikację wszystkich wyników naukowych, by zagwarantować udostępnienie wszystkich wyników projektów w odpowiednich repozytoriach i w dokładnie określonych ramach czasowych. EKES z zadowoleniem przyjmuje wymóg zapewnienia otwartego dostępu do publikacji i danych badawczych, ale zdecydowanie zaleca prowadzenie regularnych konsultacji ze stronami zainteresowanymi badaniami odnośnie do przyszłych wymogów w zakresie otwartej nauki. W programie „Horyzont Europa” należy zachować możliwość wyłączenia z tego wymogu.

1.9. EKES podziela opinię, że zaprojektowana na nowo struktura filarowa poprawi spójność wewnętrzną, zwłaszcza przez włączenie technologii przemysłowych do filaru 2, co zwiększy wkład przemysłu w rozwiązywanie globalnych wyzwań oraz dopasowując podaż nowych rozwiązań do popytu na nie. Podejście to jest bardzo atrakcyjne, natomiast Komitet sugeruje, by wspierać konsorcja stosujące zamknięty cykl innowacji, tj. obejmujący partnerów akademickich, którzy tworzą innowacyjne rozwiązania, dostawców rozwiązań, którzy je rozwijają, oraz użytkowników końcowych, którzy wyrażają swoje potrzeby, by móc prowadzić działalność zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

1.10. Komitet przyjmuje również z zadowoleniem cel dotyczący dalszego upraszczania zasad pomocy państwa, by ułatwić łączenie różnych funduszy, co może mieć zasadnicze znaczenie dla przewyższania istotnych różnic między państwami członkowskimi i regionami pod względem liczby udanych projektów w zakresie badań naukowych i innowacji. Synergie między różnymi unijnymi programami finansowania a politykami UE, a konkretnie funduszami strukturalnymi za pośrednictwem kompatybilnych przepisów, są bardzo ważne dla zapewnienia jak największego oddziaływania projektów w zakresie badań naukowych i innowacji.

1.11. EKES podkreśla, że wspieranie mobilności naukowców poprzez działanie „Maria Skłodowska-Curie” (MSCA) ma fundamentalne znaczenie dla dalszego wzmocnienia europejskiej przestrzeni badawczej, a w ramach unijnych i krajowych strategii należy dążyć do zapewnienia specjalistom odpowiednich i atrakcyjnych warunków pracy, aby zapobiec zjawisku drenażu mózgow, które faktycznie szkodzi osiągnięciu spójności w UE. Ponadto jest bardzo ważne, by w ramach programu Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERBN) zwiększyć wsparcie dla naukowców znajdujących się na wczesnym etapie kariery.

1.12. EKES uważa, że w ramach filaru „Wzmacnianie europejskiej przestrzeni badawczej” należy położyć szczególny nacisk na nauczanie przedmiotów ścisłych i komunikację naukową. Wzmocniłoby to naukę z udziałem społeczeństwa i dla społeczeństwa w ramach tego filaru, a w rezultacie także w ramach programu „Horyzont Europa”.

2. Uwagi ogólne

2.1. EKES przyjmuje z zadowoleniem niedawne starania Komisji na rzecz wzmocnienia wzrostu gospodarczego w Europie za pomocą nowych i wyważonych polityk europejskich wspieranych przez większe propagowanie działań w zakresie badań naukowych, rozwoju i innowacji, które mogą zapewnić Europie pozycję lidera w wielu dziedzinach⁽²⁾. Europejscy wynalazcy i badacze osiągnęli w ostatnich latach wiele celów, nadal jednak nie jest to w pełni doceniane przez obywateli europejskich z kilku powodów, takich jak: brak komunikacji, niewielkie zaangażowanie ze strony społeczności, a nawet obojętność obywateli wobec osiągnięć naukowych. Ważne jest zatem, aby zmienić to podejście w europejskim społeczeństwie, nie tylko w perspektywie krótkoterminowej, lecz także aby przyczynić się do budowy długotrwałego ekosystemu innowacji i badań naukowych zakorzenionego w całym społeczeństwie.

2.2. EKES popiera podejście, zgodnie którym to dzięki określeniu najważniejszych globalnych wyzwań będzie można zmienić poglądy obywateli, w ramach zdecydowanych wysiłków na rzecz mobilizacji i zaangażowania społeczeństwa w projekt europejski. Zwiększanie konkurencyjności Europy przez innowacje ma zasadnicze znaczenie i przywódcy muszą brać je pod uwagę przy ustalaniu priorytetów politycznych. Nie można jedynie powiedzieć, że działania w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji wnoszą znaczny wkład w tworzenie miejsc pracy i wzrost gospodarczy. Nie wystarczy sama informacja, że za dwie trzecie wzrostu gospodarczego w Europie odpowiadają obecnie działania w sektorze badań, rozwoju i innowacji. Państwa członkowskie muszą uczestniczyć w tym wspólnym wysiłku.

2.3. EKES przyjmuje z zadowoleniem wnioski dotyczący nowego europejskiego programu w zakresie badań naukowych i innowacji, który ma wspierać i stymulować badania naukowe i innowacje na szczeblu UE w latach 2021–2027, oraz jego główne elementy, a mianowicie skupienie się na otwartej nauce, globalnych wyzwaniach i konkurencyjności przemysłowej oraz otwartych innowacjach. EKES jest przekonany, że podejście oparte na współtworzeniu i angażujące wszystkie zainteresowane strony ze społeczności związanej z wiedzą i innowacyjnością, stanowi podstawę zwiększania europejskiej konkurencyjności, tworzenia miejsc pracy, zapewniania spójności społecznej, a zwłaszcza zwalczania bezrobocia wśród młodzieży, oraz ochrony środowiska zgodnie z programem działań ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030 i celami zrównoważonego rozwoju.

2.4. Program „Horyzont Europa” wydaje się odzwierciedlać priorytet Komisji zakładający budowę ekosystemu innowacji i badań naukowych, który pozwoliłby UE poprawić konkurencyjność poprzez działania strukturalne mające oddziaływanie gospodarcze i społeczne. Znajduje to potwierdzenie nie tylko w proponowanym zwiększeniu pakietu finansowego, ale również w działaniach planowanych w ramach trzech filarów programu.

2.5. EKES popiera główne nowe elementy zawarte we wniosku dotyczącym programu „Horyzont Europa”, a mianowicie: (i) wspieranie przełomowych innowacji przez Europejską Radę ds. Innowacji, (ii) zwiększanie oddziaływania dzięki ukierunkowaniu na misje i zaangażowanie obywateli: misje w dziedzinie badań naukowych i innowacji; (iii) wzmocnienie współpracy międzynarodowej; (iv) wzmocnienie otwartości przez silniejszą politykę otwartej nauki; oraz (v) racjonalizację systemu finansowania poprzez nowe podejście do partnerstw europejskich.

2.6. Ustanowienie unijnych **misji** oddolnych w dziedzinie badań naukowych i innowacji skupiających się na globalnych wyzwaniach i konkurencyjności przemysłowej może być dobrą metodą na większe zaangażowanie społeczeństwa w działania w zakresie badań naukowych i innowacji. Podejście to może stanowić skuteczny sposób na zaangażowanie społeczeństwa i obywateli w te misje, które mają dopiero zostać określone, stworzy też poczucie wspólnoty, które może być istotne dla osiągnięcia istotnych wyników i skutków. Raz jeszcze zorganizowane społeczeństwo obywatelskie może odegrać w tym procesie niezwykle istotną rolę.

2.7. EKES docenia też to, że program „Horyzont Europa” ma wspierać partnerstwa publiczno-prywatne (PPP) jako skuteczne narzędzie wzmacniania badań prowadzonych w ramach współpracy i skupionych na badaniach naukowych i innowacjach wspieranych przez przemysł. Pozytywne jest położenie nacisku na mniejszą liczbę partnerstw o większym oddziaływaniu. Europa musi zdać sobie sprawę, że pozostało jeszcze wiele do zrobienia, by osiągnąć sprawnie działający proces współpracy środowisk akademickich i przemysłu. Istnieje oczywiście wiele dobrych przykładów i najlepszych praktyk, wciąż jednak istnieją możliwości poprawy. PPP stanowią jedno z narzędzi pozwalających wyeliminować istniejącą przepaść między tymi dwoma różnymi, lecz wzajemnie się uzupełniającymi światami: środowiskiem akademickim i przemysłem oraz rynkiem.

⁽²⁾ Dz.U. C 197 z 8.6.2018, s. 10.

2.8. EKES ponownie⁽³⁾ wzywa Komisję do podejmowania stałych działań na rzecz ograniczenia poziomu biurokracji w ramach programu „Horyzont Europa”. Komitet przyjmuje zatem z zadowoleniem propozycję Komisji dotyczącą ograniczenia biurokracji i poprawy czasu potrzebnego na wprowadzenie produktu na rynek bądź poprawy poziomu odpowiedzi na wnioski, zgodnie z doświadczeniami np. programu „Horyzont 2020” w przypadku specjalnego „instrumentu MŚP”. Uproszczenie musi stanowić jeden z głównych celów programu „Horyzont Europa”, szczególnie w odniesieniu do czasu potrzebnego na przyznanie dotacji, a następnie na wprowadzenie na rynek, stałych stawek finansowania, zmniejszenia liczby instrumentów, ograniczenia stosowania arkuszy czasu pracy, powszechnego stosowania płatności ryczałtowych itp.

2.9. EKES uważa, że obok ograniczania biurokracji, większego uproszczenia i bardziej widocznej kampanii na rzecz przyciągnięcia MŚP do działalności w dziedzinie badań naukowych i innowacji, bardzo pożądana jest również koncepcja leżąca u podstaw Europejskiej Rady ds. Innowacji (EIC), zwłaszcza w odniesieniu do wspierania komercjalizacji, ekspansji innowacji i przedsiębiorców. W istocie EKES jest zdania, że dzięki tej strategii stopień powodzenia przedsięwzięć może wzrosnąć, biorąc pod uwagę, że w przeszłości niektóre przedsiębiorstwa typu start-up i pomysły nie odniosły sukcesu z różnych przyczyn, które EIC pragnie wyeliminować. Nie możemy zapomnieć, że należy zmienić europejską kulturę, tak aby stała się mniej niechętna ryzyku. Europejska Rada ds. Innowacji wniesie wkład w te wysiłki i powinna uwzględniać w swoich ogólnych celach i kryteriach oceny działania w dziedzinie badań i innowacji obarczone wysokim ryzykiem.

2.10. EKES popiera pomysł zaangażowania większej liczby MŚP i przedsiębiorstw typu start-up w program, ma jednak wątpliwości co do propozycji dotyczącej ekspansji. Pomimo wcześniejszych starań podejmowanych za pośrednictwem programów ramowych nadal istnieje potrzeba większego zaangażowania MŚP w działania oparte na badaniach naukowych i innowacjach, a program „Horyzont Europa” stanowiłby najlepszą szansę na włączenie ich w te działania. Pomysł większego zaangażowania za pośrednictwem kapitału może być dobry, ale trzeba tu wysłać jasny sygnał dla wszystkich przedsiębiorstw. To, że MŚP nadal postrzegają własność kapitału z odmiennej perspektywy oznacza, że kwestia ta wymaga pełnego wyjaśnienia w programie, by zwiększyć udział wspólnoty i uniknąć błędnych interpretacji. MŚP mają długą tradycję kapitału opartego na przedsiębiorstwach rodzinnych, a propozycje dotyczące otwarcia ich kapitału na rynek dzięki finansowaniu z programu mogą budzić konkretne wątpliwości. W związku z tym EKES zwraca się do Komisji o bardzo jasne wyjaśnienie tej interesującej propozycji.

2.11. EKES zgadza się też z zasadą, że nie należy przyznawać przedsiębiorcom unijnych inwestycji finansowych bez nawiązania dialogu z UE. To hasło niedawno ogłoszone przez komisarza Moedasa na publicznej sesji ilustruje ambitny zamiar zwiększenia bezpośrednich kontaktów z przedsiębiorcami i kandydatami, jest też jednak bardzo ryzykowną postawą – nie jest jeszcze jasne, jakie zasoby zostaną przeznaczone na przeprowadzanie rozmów z kandydatami, a cały proces wymaga usprawnienia. EKES jest jednak w pełni gotów poprzeć to nowe podejście i nawet oferuje pomoc we współpracy w przypadku tego procesu przez służenie fachową wiedzą swoich członków i wsparciem ze strony organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które reprezentują jego członkowie.

2.12. Ponadto EKES przyjmuje z zadowoleniem działania na rzecz zwiększenia synergii finansowania między różnymi programami. Synergie w finansowaniu mogą odegrać istotną rolę w wykorzystywaniu i poprawie zdolności w zakresie badań naukowych i innowacji w różnych regionach Europy. Większa synergia z innymi unijnymi programami finansowania i politykami, a mianowicie z funduszami strukturalnymi, przez uzgodnienie ze sobą odpowiednich regulacji, powinna być kluczowym punktem w tym zakresie. W istocie zgodnie z przepisami w sprawie WRF dotyczącymi funduszy spójności państwa członkowskie mogą przenieść do 5 % swoich środków z jednego funduszu do innego, co umożliwi im przenoszenie środków na inwestycje do innych zidentyfikowanych kluczowych dziedzin. Może to stanowić kolejny ważny krok w kierunku lepszego zaangażowania państw członkowskich w wysiłki zmierzające do osiągnięcia celów programu na rzecz innowacji i dokonania znaczących postępów w realizacji agendy naukowej. EKES uważa, że program ten może odnieść sukces i wywierać rzeczywisty wpływ na życie codzienne obywateli jedynie pod warunkiem zaangażowania sektorów publicznego i prywatnego. Innym ważnym aspektem byłoby ujednoczenie zasad i przepisów dotyczących poszczególnych funduszy, przynajmniej w odniesieniu do tych samych rodzajów działalności, zwłaszcza w dziedzinie badań naukowych i innowacji.

3. Wniosek dotyczący programu „Horyzont Europa” (2021–2027)

3.1. Wniosek Komisji dotyczący programu „Horyzont Europa” opiera się na ogłoszeniu istotnego osiągnięcia – programu w dziedzinie badań naukowych i innowacji o wartości 100 mld EUR, który już teraz jest krokiem w kierunku ustanowienia europejskiego społeczeństwa opartego na wiedzy, nauce i innowacjach. To, że państwa członkowskie zgodziły się na to zwiększenie budżetu, wskazuje nie tylko na zaangażowanie polityczne, lecz także stanowi jasny komunikat dla świata, że Europa chce być liderem w dziedzinie innowacji i że stwarza ku temu warunki finansowania.

3.2. Obok zwiększenia środków finansowych wprowadzono kilka nowych i innowacyjnych pomysłów, na które EKES pragnie zwrócić uwagę jako na punkty pochodzące bezpośrednio z wniosku i mające istotne znaczenie w kontekście niniejszej opinii. W związku z tym EKES pragnie zwrócić zwięźle uwagę na następujące kwestie:

⁽³⁾ Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 66.

- a) **Trójfilarowa struktura programu „Horyzont Europa”**: jak stwierdza Komisja, program „Horyzont Europa” nie stanowi rewolucji, lecz ewolucję. Opiera się zatem na trzech głównych filarach: „Otwarta nauka”, który obejmuje Europejską Radę ds. Badań Naukowych (ERBN), działanie „Maria Skłodowska-Curie” i infrastrukturę badawczą; „Globalne wyzwania i konkurencyjność przemysłowa”, który obejmuje pięć klastrów: „zdrowie”, „integracyjne i bezpieczne społeczeństwo”, „technologie cyfrowe i przemysł”, „klimat, energetyka i mobilność”, „żywność i zasoby naturalne”; oraz filar „Otwarte innowacje”, w którego skład wchodzi Europejska Rada ds. Innowacji (EIC), europejskie ekosystemy innowacji i Europejski Instytut Innowacji i Technologii (EIT). Wspomniane trzy filary zostaną uzupełnione działalnością służącą wzmocnieniu europejskiej przestrzeni badawczej.
- b) **Utworzenie Europejskiej Rady ds. Innowacji (EIC)** ma pomóc UE stać się liderem innowacji tworzących nowe rynki. Europa dąży do osiągnięcia tego celu od lat, jednak mimo tych działań i znakomitych pomysłów oraz bardzo silnej społeczności specjalistów w dziedzinie innowacji i badań naukowych poziom wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy nie odzwierciedla poziomu zaangażowania. Zatem wniosek Komisji ustanowiłby punkt kompleksowej obsługi, aby przynosić najbardziej obiecujące i przełomowe technologie o dużym potencjale z laboratorium na rynek oraz pomagać najbardziej innowacyjnym przedsiębiorstwom typu start-up i innym rozwijać swoje pomysły. Nowo utworzona Rada ds. Innowacji pomoże identyfikować i finansować dynamicznie się rozwijające innowacje obciążone wysokim ryzykiem o silnym potencjale stworzenia zupełnie nowych rynków. Zapewni bezpośrednie wsparcie innowatorom przez dwa główne instrumenty finansowania, z których jeden jest przeznaczony dla wczesnych etapów, a drugi dla rozwoju i wprowadzania na rynek. EIC uzupełni Europejski Instytut Innowacji i Technologii (EIT). EKES uważa, że EIC powinna skupić się na bardzo innowacyjnych i przełomowych MŚP i przedsiębiorstwach typu start-up.
- c) W strategicznym planie innowacji EIT ujęte zostaną przyszłe wspólnoty wiedzy i innowacji (WWiI). EKES uważa, że nie należy znacznie zwiększać ich liczby, która powinna pozostać ograniczona zgodnie z zasadą upraszczania sektora badań naukowych i innowacji. Dodatkowo przyszłe WWiI powinny gwarantować reprezentację różnych państw europejskich, także jeśli chodzi o lokalizację ośrodków innowacji. Przedsiębiorczość wspierana filarem akademickim (np. kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, wspieranie silnej współpracy pozadyscyplinarnej między przemysłem a środowiskiem akademickim oraz określanie perspektywicznych umiejętności potrzebnych przyszłym innowatorom) wymaga wzmocnienia.
- d) Ustanowienie **misji w zakresie badań naukowych i innowacji** w UE skupionych na globalnych wyzwaniach i konkurencyjności przemysłowej. Podejście to może stanowić skuteczny sposób na zaangażowanie społeczeństwa i obywateli w te misje, które mają dopiero zostać określone, stworzy też poczucie wspólnoty, które może być istotne dla osiągnięcia znaczących wyników i oddziaływania. Przykłady mogą obejmować działania od walki z rakiem po ekologiczny transport, oceany wolne od plastiku lub bezpieczną i czystą wodę dla wszystkich. Misje te będą opracowywane we współpracy z obywatelami, zainteresowanymi stronami, Parlamentem Europejskim i państwami członkowskimi. EKES, jako przedstawiciel zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, jest otwarty na wnoszenie aktywnego wkładu w ten proces współprojektowania.
- e) **Maksymalizacja potencjału w zakresie innowacji w całej UE i wzmocnienie europejskiej przestrzeni badawczej**: wsparcie zostanie podwojone w przypadku państw członkowskich o niskim potencjale wyników w dziedzinie badań naukowych i innowacji. Ponadto synergie z europejskimi funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi (np. funduszami strukturalnymi i spójności) ułatwią koordynację i łączenie finansowania oraz pomogą regionom zaangażować się w innowacyjność i zwiększyć swoje znaczenie na szczeblu UE.
- f) **Większa otwartość**: zasada otwartej nauki i otwartej innowacji stanie się *modus operandi* programu „Horyzont Europa” i będzie wymagać otwartego dostępu do publikacji i danych. Będzie ona promować upowszechnianie i wykorzystywanie innowacji, wspierać ich absorpcję przez rynek i zwiększać potencjał innowacyjny wyników uzyskanych dzięki unijnemu finansowaniu.
- g) **Nowa generacja partnerstw europejskich i zwiększenie współpracy z innymi unijnymi programami**: oczekuje się, że program „Horyzont Europa” racjonalizuje liczbę partnerstw współprogramowanych lub współfinansowanych przez UE z partnerami będącymi przedstawicielami przemysłu, społeczeństwa obywatelskiego i agencji finansowania, aby zwiększyć ich skuteczność i oddziaływanie, jeśli chodzi o osiąganie unijnych priorytetów politycznych. Program „Horyzont Europa” będzie wspierać skuteczne i sprawnie działające powiązania z innymi przyszłymi programami UE, takimi jak polityka spójności, Europejski Fundusz Obronny, program „Cyfrowa Europa” i instrument „Łącząc Europę” oraz z międzynarodowym programem w zakresie energii termojądrowej ITER.
- h) **Wspólne Centrum Badawcze (JRC)** – służba Komisji ds. nauki i wiedzy – nadal będzie wносить swój wkład w postaci doradztwa naukowego, wsparcia technicznego i dedykowanych badań naukowych.

4. Nauka i innowacyjność dla wszystkich Europejczyków

4.1. Obywatele muszą mieć świadomość potencjału Europy oraz jej osiągnięć w dziedzinach nauki i innowacji. Te działania stanowią rzeczywistą część życia każdego człowieka i prawdziwą szansę na zaangażowanie społeczeństwa w projekt europejski. Zamysł i środki proponowane przez Komisję są ambitne i stanowią „niekończący się proces”, jest to też jednak najlepsza sposobność, by zainteresować obywateli europejskimi wartościami związanymi z innowacyjnością i nauką dla wszystkich.

4.2. Edukacja w zakresie nauk ścisłych i komunikacji naukowej musi być uznana za podstawowy sposób angażowania wszystkich podmiotów w projekt europejski. Nadanie priorytetowego znaczenia zaangażowaniu społecznemu w program „Horyzont Europa” będzie wyraźnym krokiem naprzód w dostarczaniu produktów badań naukowych i innowacji na rynek oraz do naszego codziennego życia. Proces współtworzenia oparty na wielopodmiotowym podejściu stanowiłoby wyraźny sygnał dla zaangażowania społeczeństwa w strukturę badań naukowych i innowacji. Innowacje społeczne angażujące obywateli oraz zaufanie do innowacji będą miały zasadnicze znaczenie dla zachęcania do tworzenia nowych modeli zarządzania, produkcji i konsumpcji.

4.3. Upowszechnianie, przekazywanie informacji o sukcesie europejskiej nauki i innowacji i jego wykorzystywanie nie wydają się funkcjonować prawidłowo. Obywatele wyrażają uznanie dla innowacyjności innych regionów, a jednocześnie nie doceniają „osiągnięć europejskich”, nawet jeśli te są łatwo zauważalne. To musi się zmienić z kilku przyczyn: oprócz koncepcji uzyskiwania „europejskiej wartości” z inwestycji dokonywanych przez UE, ważna jest też duma z osiągnięć i celów Unii w związku z europejskim projektem dla wszystkich.

4.4. Europa jest często krytykowana za „brak inwestycji” oraz „brak kultury ryzyka i przedsiębiorczości”. Ogólnie rzecz biorąc wniosek Komisji ma umożliwić stawienie czoła tym wyzwaniom i stworzyć nową narrację dotyczącą tych idei. Działania w dziedzinie nauki i innowacji przyczyniające się do budowy lepszej i bardziej otwartej Europy stanowią część zmiany, która jest potrzebna, aby unikać nieporozumień dotyczących europejskiego projektu, oraz z pewnością stanowią dobry krok w kierunku większego zaangażowania obywateli i sprawienia, aby byli dumni ze swojego uczestnictwa w tych rozwiązaniach. Ważne jest też, aby zwalczać błędne przekonania co do sposobu wykorzystywania funduszy europejskich w społecznościach lokalnych – gdyby obywatele uznali, że „pieniądze podatników” są dobrze wykorzystywane, stanowiłoby to krok naprzód w kierunku zwalczania skrajnych, populistycznych narracji, które należy podważać.

4.5. Program powinien w szczególności przyczyniać się do wzmocnienia europejskiej przestrzeni badawczej poprzez zadbanie o to, by wykorzystywać większość przeznaczonych na nią funduszy na badania prowadzone w ramach współpracy z udziałem uczestników z państw członkowskich lub krajów stowarzyszonych, tak aby wnieść istotną europejską wartość dodaną. Współpraca między europejskimi badaczami, gałęziami przemysłu (w tym MŚP) oraz innymi instytucjami publicznymi i prywatnymi miała zasadnicze znaczenie dla stworzenia europejskiej przestrzeni badawczej i jest wizytówką europejskich ramowych programów badań i innowacji, które są bardzo cenione przez zainteresowane strony i muszą zostać utrzymane w programie „Horyzont Europa”.

4.6. Działania w ramach programu „Horyzont Europa” należy realizować przede wszystkim przez zaproszenia do składania wniosków. Należy zadbać o to, by większość środków budżetowych na program „Horyzont Europa” wydawano za pośrednictwem konkurencyjnych zaproszeń do składania wniosków prowadzonych bezpośrednio przez Komisję Europejską lub jej agencje wykonawcze w przejrzysty i skuteczny sposób oraz aby liczba i budżet misji oraz partnerstw zostały ograniczone do uzasadnionych poziomów, aby zracjonalizować sektor badań i innowacji, zgodnie z nadrzędnym celem uproszczenia.

4.7. Program „Horyzont Europa” musi uporządkowywać potrzeby i pilne priorytety, na które zwrócono uwagę w konsultacjach z zainteresowanymi stronami przeprowadzonych na początku 2018 r. w ramach oceny skutków⁽⁴⁾. Celem tych konsultacji było zebranie opinii zainteresowanych obywateli i stron na temat projektu programu „Horyzont Europa”, szczególnie w odniesieniu do wspierania badań i innowacji w całej UE, wspomaganie edukacji, rozwoju umiejętności i szkoleń, zapewnienia czystego i zdrowego środowiska oraz ochrony zasobów naturalnych.

4.8. Aby móc aktywnie przyczyniać się do spójności między różnymi regionami w Europie pożądane byłoby zwiększenie finansowania dla Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych, zwłaszcza jeśli byłoby ono skierowane przede wszystkim do naukowców na wczesnym etapie kariery, czyli grupy o największym możliwym potencjale dla przyszłości Europy. Należy wstrzymać drenaż mózgow z regionów peryferyjnych do innych obszarów oraz faktycznie wzmocnić pozycję naukowców znajdujących się na wczesnym etapie kariery.

4.9. Podkreślenie zasadniczej roli innowacji społecznych ma istotne znaczenie dla zapewnienia lepszego wykorzystania wyników badań naukowych przez społeczeństwo obywatelskie. Ważne jest również, by podkreślić znaczenie przedsiębiorstw gospodarki społecznej i ogólnie zainteresowanych stron, które wraz z przemysłem i MŚP stanowią dziś istotną część europejskiego systemu gospodarczego.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/horizon-europe-impact-assessment-swd-2018-307_pl

5. Rola przedsiębiorstw

5.1. EKES ponownie zaznacza, że MŚP stanowią najbardziej znaczącą społeczność biznesową w Europie. Odpowiadają one za tworzenie miejsc pracy i rozwój zatrudnienia, muszą zatem znajdować się w samym centrum procesu kształtowania polityki. Wniosek wydaje się odzwierciedlać ten pogląd, jednocześnie jednak EKES zwraca Komisji uwagę na to, że jeśli chodzi o zwiększanie udziału MŚP w programie „Horyzont Europa”, to nie można stosować takich samych rozwiązań niezależnie od sytuacji w poszczególnych państwach członkowskich. Państwa członkowskie różnią się poziomem rozwoju i strukturą ekosystemów innowacji, co szczególne środki zawarte we wniosku muszą odzwierciedlać.

5.2. EKES uznaje rolę przedsiębiorstw typu start-up w ekosystemach innowacji i nauki, zwraca jednak uwagę Komisji, że jeśli przedsiębiorcy chcą odnieść sukces, ich podejście musi być ukierunkowane na biznes. Pożądane byłoby zatem zapewnienie przedsiębiorcom doradztwa dotyczącego potencjału i potrzeb rynku. Duże przedsiębiorstwa też muszą być częścią tego procesu. Stwarzają one więcej szans dla przedsiębiorstw typu start-up i MŚP, nie tylko ze względu na wyzwania, przed jakimi stoją, lecz także ze względu na możliwości rynkowe, które zwykle towarzyszą ich działalności. Dobrym pomysłem wydaje się zatem stworzenie skuteczniejszego ekosystemu innowacji, który łączyłby wszystkie te realia.

5.3. EKES zwraca uwagę społeczności przedsiębiorców i Komisji na potrzebę opracowania nowej narracji w zakresie działalności przemysłowej. Tradycyjne sektory przemysłu mogłyby naprawdę zyskać na działalności przedsiębiorstw typu start-up, jeśli będzie ona ukierunkowana na stawianie czoła wyzwaniom wynikającym z cyfryzacji i robotyzacji działalności przemysłowej – to znaczy jeśli będzie na przykład zorientowana na gospodarkę o obiegu zamkniętym lub na wspieranie wprowadzania nowych, bardzo zaawansowanych technologii produkcji poprzez udział MŚP i przedsiębiorstw typu start-up oraz promowanie ich współpracy z dużymi przedsiębiorstwami przemysłowymi. Poziom powodzenia można zwiększyć, jeśli społeczność przedsiębiorstw typu start-up stanie się bardziej świadoma przyszłych wyzwań przemysłowych.

6. Kwestie finansowe

6.1. Proponowana kwota przydziału środków budżetowych w wysokości 100 mld EUR na lata 2021–2027 obejmuje 94,1 mld EUR w ramach programu „Horyzont Europa”, 3,5 mld EUR w ramach funduszu InvestEU i 2,4 mld EUR dla programu badawczo-szkoleniowego Euratom. Program Euratom, finansujący badania naukowe i szkolenia w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i jądrowe bezpieczeństwa fizycznego oraz ochrony radiologicznej, w większym stopniu skupi się na zastosowaniach pozaenergetycznych, takich jak opieka zdrowotna i sprzęt medyczny, a także będzie wspierał mobilność badaczy technologii jądrowych w ramach działania „Maria Skłodowska-Curie”.

6.2. W szacunkowym podziale budżetu programu „Horyzont Europa” na uwagę zasługuje znaczny wzrost środków (ok. 20 %) w budżecie ERBN i na działanie „Maria Skłodowska-Curie” (ok. 10 %) w porównaniu z programem ramowym „Horyzont 2020” na lata 2014–2020. EKES w pełni popiera ten wzrost środków oraz to, że ERBN przeznaczy większości budżetu na wspieranie naukowców na wczesnym etapie kariery, którzy znajdują się w swojej najbardziej produktywnej i kreatywnej fazie (granty dla początkujących naukowców⁽⁵⁾ i dotacje dla naukowców u progu samodzielności badawczej⁽⁶⁾).

6.3. Budżet EIC odnotował najwyższy wzrost w ramach programu „Horyzont Europa”, z kwotą wynoszącą ogółem 13,5 mld EUR. W ramach filaru „Globalne wyzwania i konkurencyjność przemysłowa” najwyższy wzrost odnotował klaster „żywność i zasoby naturalne”, do łącznej kwoty 10 mld EUR. Przekrojowy filar „Wzmacnianie europejskiej przestrzeni badawczej” także odnotował znaczny wzrost w swoim budżecie, do całkowitej kwoty 2,1 mld EUR. EKES przyjmuje te tendencje budżetowe z zadowoleniem i uważa, że wzmocnią one europejską przestrzeń badawczą oraz zbudują silniejszy ekosystem badań i innowacji opierający się na zaangażowaniu wielu podmiotów we wszystkich regionach Europy.

Bruksela, dnia 17 października 2018 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁵⁾ Skierowane do naukowców dowolnej narodowości, którzy mają 2–7 lat doświadczenia zawodowego po ukończeniu studiów doktoranckich, bardzo obiecujące i udokumentowane osiągnięcia naukowe i doskonałą propozycję badań naukowych (<https://erc.europa.eu/funding/starting-grants>).

⁽⁶⁾ Skierowane do naukowców dowolnej narodowości, którzy mają 7–12 lat doświadczenia zawodowego po ukończeniu studiów doktoranckich, bardzo obiecujące i udokumentowane osiągnięcia naukowe i doskonałą propozycję badań naukowych. (<https://erc.europa.eu/funding/consolidator-grants>).